

~~અસ્વીકરણઃ સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.~~

અસ્વીકરણઃ સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત વડી અદાલતમાં અમદાવાદ ખાતે

વિશેષ ફોજદારી અરજી (રદ કરવાની) ક્રમાંક ૧૫૬૭ ~~સબ~~/૨૦૧૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમુર્તિ શ્રીશ્રી ન્યાયાધીશ વિપુલ એમ. પંચોલી

=====

=

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના અહેવાલનવિસોબેરિપોર્ટરોને આ ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે?

૨ રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવું કે નહિ ?

૩ શું ~~તેમના લોર્ડશીપ્સ~~ ન્યાયમુર્તિઓ ચુકાદાની ઉચીત ફેર નકલ જોવાની ઈચ્છા ધરાવે છે?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અર્થઘટન અંગે અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ આદેશ અંગે કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે?

પ શું તે સિવિલ જજનાગરિક ન્યાયાધીશને પરિપત્રિત કરવામાં
આવે? ભ્રમણ માટે મોકલવાનું છે?

=====

દિક્ષિતકુમાર દસરથભાઈ પટેલ....અરજદાર(ઓ)

-વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ર....પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરીઉપસ્થિતિ: અરજદાર(ઓ) ક્રમાંક ૧ માટે શ્રી અંકિત શાહ, વકીલ અરજદાર(ઓ)
ક્રમાંક ૧ માટે

શ્રી જે એસ શાહ, વકીલ પ્રતિવાદી(ઓ) ક્રમાંક ૧ માટે

શ્રીમતી એચ બી પુનાની, અતિરિક્ત જાહેર અભિયોજક

=====

સમક્ષ: માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ ન્યાયમુર્તિ શ્રી વિપુલ એમ. પંચોલી

તારીખ : ૦૮/૦૨/૨૦૧૫

કેવ સીએવી ચુકાદો

૧. નિયમ તાત્કાલિક પરત ફરતો રાખવામાં આવે છે. વિદ્વાન એ.પી.પી. સુશ્રી પુનાણી પ્રતિવાદીઓ તરફથી નિયમની નોટિસની સેવા માફ કરે છે.

૨. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ આ અરજી, મહેસાણા ખાતેના વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પોલીસ તપાસ નં. ૬૧૪ ઓફ ૨૦૧૩ માં

તા. ૧૯.૦૨.૨૦૧૪ના રોજ કરાયેલા આદેશને રદ કરવા માટેની પ્રાર્થના સાથે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ ફરીયાદીને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ (આગળ 'સંહિતા' તરીકે ઉલ્લેખિત) ની કલમ ૧૫૬ ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે ફરીયાદ મોકલવાની વિનંતી સ્વીકારી નહોતી, અને વધુમાં પ્રતિવાદી નં. ૨ ને અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત ફરીયાદને પ્રાથમિક માહિતી અહેવાલ તરીકે નોંધવા તથા સંહિતાની જોગવાઈઓ અનુસાર તેની તપાસ કરવા માટે દિશાનિર્દેશ આપવાની પણ પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે.

૩. સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૩.૧. અરજદારનો મામલો એવો છે કે તેણે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૪૦૬, ૪૧૭, ૪૨૬, ૪૮૭ હેઠળ દંડનીય ગુનાઓ બાબતે ૫ વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ તા. ૨૭.૦૮.૨૦૧૩ની લેખિત ફરીયાદ મહેસાણા 'બી' ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરને આપી હતી. ઉક્ત ફરીયાદ રજિસ્ટર્ડ પોસ્ટ દ્વારા મોકલવામાં આવી હતી. અરજદારનો એવો મામલો છે કે સંબંધિત પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરે ઉક્ત લેખિત ફરીયાદને એફ.આઈ.આર. તરીકે નોંધેલી નથી અને તેથી તેણે તા. ૧૨.૦૯.૨૦૧૩ના રોજ ડી.એસ.પી., મહેસાણાને પણ અરજીઅપેલી હતી, જેમાં તેણે દર્શાવ્યું હતું કે મહેસાણા 'બી' ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશનના સંબંધિત પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરે તેના દ્વારા તા. ૨૭.૦૮.૨૦૧૩ના રોજ આપવામાં આવેલી લેખિત ફરીયાદને એફ.આઈ.આર. તરીકે નોંધેલી નથી અને તેથી ઉક્ત અધિકારી વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવામાં આવે. અરજદારે ડી.એસ.પી., મહેસાણાને એફ.આઈ.આર. નોંધવા તથા આગળ ઉક્ત કેસની તપાસ સ્વતંત્ર અધિકારી મારફતે કરાવવા માટે પણ વિનંતી કરી હતી. અરજદારે અરજદારે અરજદારે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે સંબંધિત પોલીસ સત્તાધિકારીઓએ અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત ફરીયાદના અનુસંધાનમાં કોઈ કાર્યવાહી કરી નહોતી, ત્યારે તેણે પ્રસ્તાવિત આરોપીઓ વિરુદ્ધ કથિત ગુના બાબતે લેખિત ફરીયાદ દાખલ કરીને માનનીય મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ અદાલત, મહેસાણા સમક્ષ આશ્રય લીધો હતો. ઉક્ત લેખિત ફરીયાદ અરજદારે તા. ૧૬.૧૨.૨૦૧૩ના રોજ મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, મહેસાણા સમક્ષ દાખલ કરી હતી. અરજદારનો એવો મામલો છે

કે માનનીય મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, મહેસાણાએ, તા. ૧૯.૦૨.૨૦૧૪ના વિવાદિત આદેશ દ્વારા, અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલ ફરિયાદને સંહિતાની કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે મોકલી નથી અને માનનીય મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, મહેસાણાએ સંહિતાની કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ મામલો તપાસ માટે ન મોકલવા અંગે કોઈ કારણો સોંપ્યાં નથી. તેથી, માનનીય મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, મહેસાણા દ્વારા પસાર કરાયેલ તા. ૧૯.૦૨.૨૦૧૪નો વિવાદિત આદેશ રદ કરવામાં આવે અને આ અદાલત પ્રતિવાદી નં. ૨ને અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત ફરિયાદને એફ.આઈ.આર. તરીકે નોંધવા અને ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની જોગવાઈઓ અનુસાર તેની તપાસ કરવા દિશાનિર્દેશ આપે.

જ. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી અંકિત શાહ સાથે શ્રી જે.એસ. શાહ તથા રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. સુશ્રી એચ.બી. પુનાણીની દલીલો સાંભળવામાં આવી.

પ. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે મુખ્યત્વે એવો પ્રસ્તુત કર્યો કે, સંજોગ ગુનો આચરવા બાબતે પ્રસ્તાવિત આરોપીઓ વિરુદ્ધ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હોવા છતાં, અરજદારે આપેલ લેખિત ફરિયાદને પ્રથમ માહિતી અહેવાલ તરીકે નોંધવામાં પ્રતિવાદી પોલીસ સત્તાધિકારીઓએ પોતાની ફરજના નિર્વહમાં નિષ્ફળતા દર્શાવી છે. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં પ્રસ્તુત કર્યું કે, જ્યારે અરજદારે સંહિતાની કલમ ૧૮૦ હેઠળ લેખિત ફરિયાદ રજૂ કરીને મહેસાણા ખાતેના વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી અને જ્યારે અરજદાર – ફરિયાદીએ પ્રાર્થના કરી હતી કે સંહિતાની કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે ફરિયાદ મોકલવામાં આવે, ત્યારે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે કોઈ કારણ દર્શાવ્યા વિના એવો ઉદ્દેશ કર્યો કે સંહિતાની કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે ફરિયાદ મોકલવાની આવશ્યકતા નથી. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે આગળ પ્રસ્તુત કર્યું કે, જો વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે ઉક્ત ફરિયાદ મોકલવા ઈચ્છુક ન હોય, તો કારણો દર્શાવવું તેમની ફરજ છે. તેથી, અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે પ્રાર્થના કરી કે પડકારાયેલ આદેશ રદ કરવામાં

આવે અને પોલીસ સત્તાધિકારીઓને અરજદારે આપેલ લેખિત ફરિયાદને પ્રથમ માહિતી અહેવાલ તરીકે નોંધવા નિર્દેશ કરવામાં આવે.

૬. બીજી તરફ, વિદ્વાન અતિરિક્ત જાહેર અભિયોજક શ્રીમતી પુનાણી દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી કે અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત ફરિયાદના વાંચનથી પ્રથમદષ્ટિએ સંજોય ગુનો બનતો જણાતો નથી અને તેથી પોલીસ સત્તાવાળાઓએ અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત ફરિયાદને પ્રથમ માહિતી અહેવાલ તરીકે નોંધેલી નથી, તે યોગ્ય રીતે નથી નોંધેલી એવું કહી શકાતું નથી. વિદ્વાન અતિરિક્ત જાહેર અભિયોજકે વધુમાં રજૂ કર્યું કે અરજદારે મેજિસ્ટ્રેટ અદાલત સમક્ષ ખાનગી ફરિયાદ દાખલ કરવાનો પોતાનો વિકલ્પ અપનાવ્યો છે અને તેથી હવે અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલી લેખિત ફરિયાદના આધારે પ્રથમ માહિતી અહેવાલ નોંધવા માટે પોલીસ સત્તાવાળાઓને દિશાનિર્દેશ આપવામાં આવી શકે નહીં. વિદ્વાન અતિરિક્ત જાહેર અભિયોજકે વધુમાં રજૂ કર્યું કે જ્યારે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ થાય છે, ત્યારે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૫૬ ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે ઉક્ત ફરિયાદ મોકલી શકે છે અથવા સંહિતાની કલમ ૨૦૨ હેઠળ તપાસણીનો આદેશ આપી શકે છે અથવા વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સીધો જ આરોપી વિરુદ્ધ પ્રક્રિયા બહાર પાડી શકે છે. વર્તમાન કેસમાં, જ્યારે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોમાં કોઈ તત્ત્વ જોયું નથી અને સંહિતાની કલમ ૧૫૬ ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે અરજદારની લેખિત ફરિયાદ મોકલવાનું પસંદ કર્યું નથી, ત્યારે એવું કહી શકાતું નથી કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે કોઈ ભૂલ કરી છે. અરજદાર-ફરિયાદી વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ પોતાની ચકાસણી આપી શકે છે અને તે પછી વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય આદેશ કરશે. તેથી, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે કોઈ ભૂલ કરી નથી અને આથી આ અરજી ફગાવી દેવી જોઈએ.

૭. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા બાદ તેમજ અભિલેખ, અભિલેખ પર રજૂ કરાયેલા પુરાવા અને આ અરજીના પડકારવામાં આવેલા આદેશનું અવલોકન કર્યા પછી એવું જણાય છે કે પ્રારંભે અરજદારે મહેસાણા ‘બી’ ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર સમક્ષ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૦૬, ૪૧૭, ૪૨૬, ૪૮૭ હેઠળ દંડનીય ગુનાઓ બાબતે પાંચ વ્યક્તિઓ

વિરુદ્ધ ૨૭.૦૮.૨૦૧૩ના રોજ અરજી આપી હતી. જોકે, સંબંધિત અધિકારીએ ઉક્ત ફરિયાદને પ્રથમ માહિતી અહેવાલ તરીકે નોંધેલી નહોતી અને તેથી અરજદારે ઉક્ત લેખિત ફરિયાદ પ્રતિવાદી નં. ૩, જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષક, મહેસાણા ને ૧૨.૦૮.૨૦૧૩ના રોજ મોકલી હતી. તેમ છતાં, પ્રતિવાદી પોલીસ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા નહોતાં, તેથી અરજદારે ૧૬.૧૨.૨૦૧૩ના રોજ ખાનગી ફરિયાદ દાખલ કરીને વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ, મહેસાણા સમક્ષ રજૂઆત કરી હતી. પ્રારંભે, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે ૧૬.૧૨.૨૦૧૩ના આદેશથી અરજદારે આપેલી લેખિત ફરિયાદના અનુસંધાને તેમણે લીધેલા પગલાં બાબતે મહેસાણા ‘બી’ ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશનના પોલીસ સબ ઇન્સ્પેક્ટર પાસેથી પોલીસ અહેવાલ મંગાવ્યો હતો અને ત્યારબાદ ૧૮.૦૨.૨૦૧૪ના પડકારવામાં આવેલા આદેશ દ્વારા, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સંહિતાની કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે ઉક્ત ફરિયાદ મોકલવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. પડકારવામાં આવેલા આદેશમાં, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સ્પષ્ટપણે નોંધ્યું છે કે તેમણે ફરિયાદ વાંચી છે અને ફરિયાદીની તરફથી વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા છે. જોકે, ફરિયાદના તથ્યોને જોતા તેઓ આ મત પર પહોંચ્યા હતા કે ઉક્ત ફરિયાદ સંહિતાની કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે મોકલી શકાય તેવી નથી. તેમણે પડકારવામાં આવેલા આદેશમાં વધુમાં જણાવ્યું છે કે જો ફરિયાદી પોતાની ચકાસણી આપવા ઈચ્છુક હોય, તો તેણે ૧૦.૦૩.૨૦૧૪ના રોજ અદાલત સમક્ષ હાજર રહેવું. આ રીતે, પડકારવામાં આવેલા આદેશ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે પ્રારંભે સંબંધિત પી.એસ.આઈ. પાસેથી અહેવાલ મંગાવ્યો હતો અને ત્યારબાદ ફરિયાદની વિગતો વાંચ્યા પછી તથા અરજદારના વિદ્વાન વકીલની દલીલો સાંભળ્યા પછી એવો મત રચ્યો હતો કે ઉક્ત ફરિયાદ સંહિતાની કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે મોકલવાની આવશ્યકતા નથી. તેમણે પડકારવામાં આવેલા આદેશમાં વધુમાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે અરજદારે આપેલી ફરિયાદ અંગે સંહિતાની કલમ ૨૦૦ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસરી આગળ કાર્યવાહી કરવી આવશ્યક છે અને તેથી તેમણે આદેશમાં નોંધ્યું હતું કે જો ફરિયાદી પોતાની ચકાસણી આપવા ઈચ્છુક હોય, તો તેણે ૧૦.૦૩.૨૦૧૪ના રોજ હાજર રહેવું.

૮. વર્તમાન પ્રકરણની આ તથ્યાત્મક પૃષ્ઠભૂમિમાં, અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ~~જારી કરેલ~~ લેવામાં ~~લેવામાં આવેલ~~ આવેલ માત્ર એક જ દલીલ આ

ચારણા માટે આવશ્યક બને છે. અરજદારના વિદ્વાન વકીલની એકમાત્ર દલીલ એ છે કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૫૬ ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ તપાસ માટે મામલો મોકલવામાં ન આવે તે માટે કોઈ કારણ દર્શાવ્યું નથી અને તેથી આક્ષેપિત આદેશ રદ કરવામાં આવવો જોઈએ. આવી દલીલના સમર્થનમાં, અરજદારના વિદ્વાન વકીલે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા અનિલ કુમાર અને અન્ય વિ. એમ. કે. અય્યપ્પા અને અન્ય, અહેવાલિત (૨૦૧૩) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૦૫ માં આપેલા નિર્ણય પર આધાર મુક્યો છે. ઉક્ત નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે, પરિચ્છેદ ૮ માં, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

૮. અમે પ્રથમ આ બાબતનું પરીક્ષણ કરી શકીએ કે મેજિસ્ટ્રેટ, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળની પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, ચાંત્રિક અથવા ઉદાસીન રીતે વર્તી શકે અને અહેવાલ પ્રાપ્ત કર્યા બાદ ફરીયાદ પર આગળ વધી શકે કે નહીં. ઉપરોક્ત જોગવાઈનો વ્યાપ આ અદાલત સમક્ષ અનેક કેસોમાં વિચારણા માટે આવ્યો હતો. મકસુદ સૈયદ કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતે કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતાં પહેલાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મનનો ઉપયોગ કરવાની આવશ્યકતાની તપાસ કરી હતી અને નિર્ધારિત કર્યું હતું કે જ્યાં ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) અથવા કલમ ૨૦૦ મુજબ દાખલ થયેલી ફરીયાદ પર અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, ત્યાં મેજિસ્ટ્રેટ પોતાનું મન લાગુ કરવું આવશ્યક છે; આવા કેસમાં, વિશેષ ન્યાયાધીશ/મેજિસ્ટ્રેટ કોઈ માન્ય મંજૂરી આદેશ વિના જાહેર સેવક વિરુદ્ધ મામલો કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ મોકલી શકતા નથી. મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મનનો ઉપયોગ આદેશમાં પ્રતિબિંબિત થવો જોઈએ. તેમણે ફરીયાદ, દસ્તાવેજો નિહાળ્યા છે અને ફરીયાદીનું સાંભળ્યું છે, એવો માત્ર ઉલ્લેખ, જે આદેશમાં દર્શાવાયેલ હોય, પૂરતો ગણાશે નહીં. ફરીયાદ, દસ્તાવેજો નિહાળ્યા બાદ અને ફરીયાદીને સાંભળ્યા પછી, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ આપવા માટે મેજિસ્ટ્રેટને કઈ બાબતે પ્રેરિત કર્યો, તે આદેશમાં

પ્રતિબિંબિત થવું જોઈએ, જોકે તેમના મતોનું વિગતવાર પ્રગટિકરણ ન તો જરૂરી છે અને ન તો વાજબી છે. માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશે આપેલો આદેશ અમે અગાઉ જ ઉદ્ઘૂત કર્યો છે, જે અમારા મત મુજબ તપાસનો આદેશ આપવા માટે કોઈ કારણ દર્શાવતો નથી.

૯. આ મુજબ, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત અવલોકનોમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ હતો કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે ચાંત્રિક અથવા ઉડાઉ રીતે વર્તી શકે અને અહેવાલ મેળવી લીધા પછી ફરિયાદ સાથે આગળ વધી શકે કે નહીં, અને ઉક્ત કેસના તથ્યોને ધ્યાનમાં રાખીને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ફરિયાદ, દસ્તાવેજો અને ફરિયાદીને સાંભળ્યા પછી, સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ તપાસ કરવાનો આદેશ આપવા માટે મેજિસ્ટ્રેટના મન પર જે બાબતોએ પ્રભાવ પાડ્યો હોય તે આદેશમાં પ્રતિબિંબિત થવું જોઈએ, જોકે તેના અભિપ્રાયનું વિગતવાર પ્રગટિકરણ ન તો આવશ્યક છે અને ન તો યોગ્ય છે.

૧૦. વર્તમાન મામલામાં, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ ફરિયાદ તપાસ માટે મોકલી નથી અને તેથી વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટને ઉપરોક્ત કલમ હેઠળ ઉક્ત બાબત તપાસ માટે ન મોકલવાના કારણો નોંધવા આવશ્યક નથી.

૧૧. આ તબક્કે સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) અને કલમ ૨૦૨ની જોગવાઈઓનો વિચાર કરવો આવશ્યક છે. કલમ ૧૫૬ની ઉપકલમ (૩) આ મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

“૧૫૬. સંજોગ્ય મામલાઓની તપાસ કરવાની પોલીસ અધિકારીની સત્તા. –

(૧) એક્સએક્સએક્સએક્સએક્સએક્સએક્સ

(૨) એક્સએક્સએક્સએક્સએક્સએક્સએક્સ

(૩) કલમ ૧૯૦ હેઠળ સત્તાપ્રાપ્ત કોર્ટપિણ મેજિસ્ટ્રેટ ઉપરોક્ત મુજબની એવી તપાસનો આદેશ આપી શકે. ”

૧૨. હવે, સંહિતાની કલમ ૨૦૨ ની જોગવાઈઓ આ પ્રમાણે વાંચે છે:

“૨૦૨. પ્રક્રિયા જારી કરવામાં મુલતવી રાખવું. – (૧) કોર્ટપિણ મેજિસ્ટ્રેટ, જે ગુનાની ફરિયાદ પ્રાપ્ત કરે અને જેના વિષે તેને જ્ઞાનગ્રહણ કરવાની સત્તા હોય અથવા જે તેની પાસે કલમ ૧૯૨ હેઠળ મોકલવામાં આવી હોય, તે યોગ્ય માને તો આરોપી વિરુદ્ધ પ્રક્રિયા જારી કરવાનું મુલતવી રાખી શકે છે, અને આગળ વધવા માટે પૂરતો આધાર છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે, તે પોતે જ મામલાની તપાસ કરી શકે છે અથવા પોલીસ અધિકારી દ્વારા અથવા તે યોગ્ય માને તેવી અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા તપાસ કરાવવા નિર્દેશ આપી શકે છે:

પરંતુ શરતે કે તપાસ માટે એવો કોઈ નિર્દેશ આપવામાં આવશે નહીં, –

(એ) જ્યાં મેજિસ્ટ્રેટને એવું જણાય કે જે ગુનાની ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તે માત્ર સત્ર અદાલત દ્વારા જ વિચારણાપાત્ર છે અથવા

(બી) જ્યાં ફરિયાદ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવી ન હોય, ત્યાં કલમ ૨૦૦ હેઠળ ફરિયાદી અને હાજર સાક્ષીઓનું (જો હોય તો) શપથ ઉપર પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું ન હોય ત્યાં સુધી.

(૨) ઉપકલમ (૧) હેઠળની તપાસમાં, મેજિસ્ટ્રેટને યોગ્ય લાગે તો, તે સાક્ષીઓના શપથ ઉપર પુરાવા લઈ શકે છે: જોકે, જો મેજિસ્ટ્રેટને એવું જણાય કે ફરિયાદ કરાચેલ ગુનો માત્ર સત્ર અદાલત દ્વારા જ વિચારણીય છે, તો તે ફરિયાદીને તેના તમામ સાક્ષીઓને હાજર કરવા કહેશે અને તેમનું શપથ ઉપર પરીક્ષણ કરશે.

(૩) જો ઉપકલમ (૧) હેઠળની તપાસ કોઈ એવી વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવે જે પોલીસ અધિકારી ન હોય, તો તેને તે તપાસ માટે પોલીસ મથકના પ્રભારી અધિકારીને આ અદાલત દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ તમામ સત્તાઓ રહેશે, વોરંટ વિના ધરપકડ કરવાની સત્તા સિવાય.”

૧૩. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ પરથી એવું પ્રગટ થાય છે કે સંહિતાની કલમ ૧૫૬ ભાગ ૧૨ હેઠળ આવે છે. ઉક્ત કલમ પોલીસ અધિકારીને સંજોગ ગુનાઓની તપાસ કરવાની સત્તાઓ અંગે છે, જ્યારે ભાગ ૧૫માં સમાવિષ્ટ કલમ ૨૦૨ હેઠળ કલ્પાયેલ તપાસ, સંહિતાની કલમ ૧૫૬ હેઠળ ધારિત તપાસથી ભિન્ન છે. ભાગ ૧૨ હેઠળ ધારિત તપાસ પોલીસ દ્વારા મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના પણ શરૂ કરી શકાય છે, પરંતુ તેનો અર્થ એવો નથી કે જ્યારે મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ કરે, ત્યારે તે અલગ પ્રકારની તપાસ ગણાય. આવી તપાસનો અંત પણ માત્ર કલમ ૧૭૩ હેઠળ ધારિત અહેવાલથી જ આવવો જોઈએ. તેમ છતાં, ધ્યાનમાં લેવાનો મહત્વપૂર્ણ મુદ્દો એ છે કે જ્યારે મેજિસ્ટ્રેટ ભાગ ૧૨ હેઠળ તપાસનો આદેશ કરે છે, ત્યારે તે ગુનાનો સંજ્ઞાન લે તે પહેલાં એવો આદેશ કરે છે. પરંતુ જો મેજિસ્ટ્રેટ ગુનાનો સંજ્ઞાન લેવાનો પ્રસ્તાવ રાખે, તો તેને આવી કોઈ તપાસનો આદેશ આપવાની જરૂર નથી. એકવાર તેણે ગુનાનો સંજ્ઞાન લઈ લીધો પછી, તેને સંહિતાના ભાગ ૧૫ હેઠળ કલ્પાયેલ પ્રક્રિયાનું અનુસરણ કરવું પડે છે.

૧૪. તેથી, જો મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ કરે છે, તો ઉક્ત તબક્કો સંજ્ઞાન-પૂર્વ તબક્કો ગણાવી શકાય. જો મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ કરે છે, તો સંબંધિત પોલીસ સત્તાધિકારી માટે ઉક્ત ફરિયાદને એફ.આઈ.આર. તરીકે નોંધવી આવશ્યક બને છે અને તે બાદ તેને તપાસ આગળ ધપાવવી પડે છે. તેથી, ભલે તે સંજ્ઞાન-પૂર્વ તબક્કો હોય, તેમ છતાં અનિલ કુમાર (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા આદેશ અનુસાર, મેજિસ્ટ્રેટે સંક્ષિપ્ત કારણો દર્શાવવા પડે છે, જેથી શા માટે તપાસ આવશ્યક છે તે પ્રગટ થાય. તેથી, માનનીય મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા આદેશિત તપાસના આધારે એફ.આઈ.આર.ની નોંધણી એક ગંભીર બાબત છે

અને આથી સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે માનનીય મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સંક્ષિપ્ત કારણો દર્શાવવું આવશ્યક છે.

૧૫. જોકે, જો વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ આપવા તરફ પ્રવૃત્ત ન હોય અને જો તેઓ એવો અભિપ્રાય ધરાવતા હોય કે ફરિયાદીની ચકાસણી નોંધ્યા બાદ તેઓ સંહિતાના પ્રકરણ ૧૫ હેઠળ ફરિયાદમાં કાર્યવાહી આગળ વધારશે, તો મારા વિનમ્ર મત મુજબ, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટને તે હેતુસર કારણો દર્શાવવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. વર્તમાન કેસમાં, જેમ અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, વિવાદિત આદેશમાં વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે તેમણે ફરિયાદની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે અને ફરિયાદી તરફના વિદ્વાન વકીલની દલીલો સાંભળી છે અને ફરિયાદની સામગ્રી પરથી તેઓ એવો અભિપ્રાય ધરાવે છે કે સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ ઉક્ત ફરિયાદ તપાસ માટે મોકલવાની આવશ્યકતા નથી અને તેથી જો ફરિયાદી પોતાની ચકાસણી આપવા ઈચ્છે, તો તે ૧૦.૦૩.૨૦૧૪ના રોજ હાજર રહે. તેથી, વર્તમાન કેસના તથ્યોમાં, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સંક્ષિપ્ત કારણો દર્શાવ્યા છે, જેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ મામલો તપાસ માટે મોકલવા તરફ પ્રવૃત્ત નહોતા અને અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલ ફરિયાદમાં સંહિતાના પ્રકરણ ૧૫ હેઠળ કાર્યવાહી આગળ વધારવાની આવશ્યકતા હતી. તેથી, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે કોઈ ગેરકાયદેસરતા આચરી નથી.

૧૬. યુ.પી. પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ વિ. એમ/એસ. મોહન મીકિન્સ લિ. તથા અન્યના ૨૦૦૦ સી.આર.એલ.જે. ૧૭૯૯ માં અહેવાલિત પ્રકરણમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું ઠરાવ્યું છે કે, ફરિયાદ પર પ્રક્રિયા જારી કર્યા વિના તેને ફગાવવાની સ્થિતિ જેવી કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં કારણો નોંધવાની આવશ્યકતા પર વિધાનમંડળે ભાર મૂક્યો છે. તેમ છતાં, સમન્સ જારી કરતી વખતે વિગતવાર આદેશ પસાર કરવા અંગે મેજિસ્ટ્રેટ પર એવો કોઈ કાયદેસર આવશ્યકતાનો બોજ મૂકવામાં આવેલો નથી. આવો જ અભિપ્રાય માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે જગદીશ રામ વિ. રાજ્ય રાજસ્થાન તથા અન્યના (૨૦૦૪) ૪ એસ.સી.સી. ૪૩૨ માં અહેવાલિત બીજા એક નિર્ણયમાં પણ અપનાવ્યો છે.

૧૭. આથી, હાલના કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, જ્યારે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સંહિતાના અધ્યાય ૧૫ હેઠળ આગળ કાર્યવાહી કરવાનો નિર્ણય કર્યો છે, ત્યારે ફરિયાદીની ખરાઈ આવશ્યક બને છે અને તેથી વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ ઉક્ત અધ્યાય હેઠળ આગળ કાર્યવાહી કરશે અને તેથી અરજદાર તરફથી એવી દલીલ કરવી યોગ્ય નથી કે સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ મામલો તપાસ માટે મોકલવામાં ન આવ્યો હોય તેના માટે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે વિગતવાર કારણો નોંધવા આવશ્યક છે. તેથી, આવી દલીલ ફગાવી દેવામાં આવવી જરૂરી છે.

૧૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે કોઈ એવી ભૂલ કરી નથી કે જેના માટે આ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવો આવશ્યક બને. તેથી, આ અરજી નામંજૂર થવા પાત્ર છે અને તદનુસાર નામંજૂર કરવામાં આવે છે. નિયમનો નિપટારો કરવામાં આવે છે.

-(વિપુલ એમ. પંચોલી, જે.)

વિષય:- પોસ્ટ મારફ્ટે મોકલેલી ફરિયાદને FIR તરીકે નોંધવા બાબતે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

~~અસ્વીકરણઃ રથાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી
ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અવ્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અવ્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી
ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માવ્ય રહેશે.~~